

Sairaanhoitajien jaksamista koetellaan – työn veto- ja pitovoima on heikentynyt

TEKSTI | Sanna Pirinen, Sanna Partamies

Sairaanhoitajien työn veto- ja pitovoima on jo pidempään ollut esillä. Alalle hakeutuu entistä vähemmän opiskelijoita ja valmistumisen jälkeen moni pohtii alan vaihtamista eikä sitoudu hoitotyöhön. Sairaanhoitajaliiton keräämien aineistojen perusteella sairaanhoitajien työtyytyväisyys vaihtelee olennaisesti eri toimintaympäristöissä ja vuorotyö asettaa omia haasteita. Jo ennen koronapandemiaa sairaanhoitajat ovat kuvanneet työssä jaksamiseen liittyviä ongelmia.

Laurea-ammattikorkeakoulu yhdessä Sairaanhoitajaliiton ja AtCare-yrityksen kanssa käynnisti keväällä 2021 Hyvinvoiva terveydenhuolto -hankkeen. Hanke saa rahoituksen Euroopan sosiaalirahastosta sekä sosiaali- ja terveysministeriöstä. Hankkeen tavoitteena on varmistaa terveydenhuollon ammattilaisten hyvinvointia sekä tukea terveydenhuollon houkuttelevuutta pitkällä aikavälillä. Hankkeen tavoitteena on luoda ja kokeilla erilaisia toimintamalleja, jotka tukevat alan houkuttelevuutta ja pitovoimaa. Tämä koostartikkeli on tuotettu taustamateriaaliksi

Hyvinvoiva terveydenhuolto -hankkeen kehitystyölle. Tämä on ensimmäinen artikkeli kahden artikkelin sarjassa. Tässä käsitellään sairaanhoitajien jaksamista ja työolobarometrejä viime vuosien ajalta. Toisessa artikkelissa käsitellään koronan aikana kerättyjä aineistoja ja niiden tuloksia.

Kuva: Gerd Altman, Pixabay

Sairaanhoitajien tyytymättömyys omaan työhönsä on lisääntynyt

Sairaanhoitajaliitto on tehnyt sairaanhoitajien työolobarometrit vuonna 2014 (n= 2463), vuonna 2016 (n= 2714), vuonna 2018 (n= 1795) sekä vuonna 2020 (n= 2770). Työssä olevia sairaanhoitajia on noin 73 000, joten tämä on vain pieni otos kaikista sairaanhoitajista. Tulosten perusteella tyytymättömyys työhön on kasvanut 2020 tuloksia verrattaessa aiempien vuosien 2014, 2016 ja 2018 vuoden tuloksiin. Erityisesti tyytymättömiä olivat alle

35-vuotiaat sairaanhoitajat. Tämä työntekijäryhmä oli myös valmiimpi vaihtamaan alaa. Perusterveydenhuollossa (esimerkiksi kotihoidossa tai terveyskeskuksessa) työskentelevät ovat kaikkein tyytymättöimpiä työolosuhteisiinsa muun muassa henkilöstömitoituksen, heikkojen urakehitysmahdollisuuksien ja oman osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien puutteiden vuoksi. (Sairaanhoitajaliitto 2021; 2019a; 2017a; 2015.)

Työolobarometrien perusteella tyytyväisimpiä olivat teho-, valvonta- ja tarkkailuosastoilla työskentelevät sairaanhoitajat sekä työuran loppuvaiheessa olevat sairaanhoitajat. Kuitenkin näidenkin ryhmien tyytyväisyys omaan työhön on laskenut vuoden 2020 työolobarometrissä verrattuna aikaisempaan mittaukseen vuonna 2018. Koettu hoidon laatu korreloi selkeästi tyytyväisyyttä työhön. (Sairaanhoitajaliitto 2021; 2019a.)

Sairaanhoitajat kokevat, että heidän tekemänsä työ on merkityksellistä ja tärkeää. Työ halutaan tehdä mahdollisimman hyvin. Tyytyväisyyteen vaikuttaa myös sairaanhoitajan työnkuvan ja työn tavoitteiden selkeys. Niitä sairaanhoitajat yleisesti ottaen pitävät hyvin määriteltynä. (Sairaanhoitajaliitto 2021; 2019a; 2017a; 2015.)

Sairaanhoitajat, jotka työskentelevät vuoro- tai yötyössä ovat tyytymättöimpiä omiin työoloihin. Työvuorojen ennakoitavuutta ja joustavuutta pidetään tärkeänä, jotta vuorotyö saadaan sovitettua omaan elämään sopivaksi. (Sairaanhoitajaliitto 2021; 2019a; 2017a; 2015).

Kolmivuorotyön haasteita ja vaikutuksia työhyvinvointiin on tutkittu paljon. Muun muassa Työterveyslaitos on kehittänyt vuorotyön suunnittelun tueksi työaikojen liikennevalomallin, jonka avulla voidaan tunnistaa työaikoihin liittyviä kriittisiä kuormituspisteitä.

Kuormitustekijöitä ovat työajan pituus, työajan ajoittuminen, palautuminen, työn ja muun elämän yhteensovittaminen sekä vaikutusmahdollisuudet työaikoihin. Turvallisin työajan pituus on alle 10 tuntia ja työvuoroja tulisi olla kolmesta viiteen työvuoroa, jonka jälkeen vapaata. Lisäksi työvuorot tulee olla suunniteltuna riittävän ajoissa ja riittävän pitkälle ajanjaksolle (minimissään viikko ennen työvuoron alkamista ja vähintään neljäksi viikoksi kerrallaan), mikä antaa työntekijälle mahdollisuuden suunnitella oman elämänsä yhteensovittamista työhön. (Työterveyslaitos 2021.)

Työn ja oman elämän yhteensovittamisen tueksi on kehitetty toimintatapoja, joilla työntekijä voi itse vaikuttaa omiin työvuoroihinsa ja suunnitella niitä. Tätä kutsutaan autonomiseksi työvuorosuunnitteluksi. Esimerkiksi työvuorojen suunnitteluun käytettävässä Titania-ohjelmassa työntekijä voi itse suunnitella työvuoronsa yhteistyössä muiden työntekijöiden kanssa sovittujen reunaehtojen ja työaikalain puitteissa. Työntekijä voi tällöin vaikuttaa työvuorojen pituuteen, aamu-, ilta- ja yövuorojen määrään ja vapaapäivien sijoitteluun. Työvuorojen lopullisen hyväksymisen tekee esimies. Titania-ohjelmaan on viety myös Työterveyslaitoksen työergonomiaan liittyvät suositukset, eli ohjelma tunnistaa työvuorosuunnitteluun liittyviä kuormitustekijöitä (Härmä, Karhula ym. 2019.)

Sairaanhoitajien työssä jaksaminen

Sairaanhoitajaliiton jaksamiskysely toteutettiin vuonna 2018 (n=2020). Tulosten perusteella voidaan todeta etenkin kotiin vietävän hoidon olevan kriisissä. Kotihoidossa on liian vähän hoitotyöntekijöitä työmäärään nähden ja vaikeuksia saada sijaisia. Lisäksi kotona hoidettavien asiakkaiden hoidon vaativuus on kasvanut. Kotihoidon kiire aiheuttaa usein

toistuvaa ylityötä ja potilastietojärjestelmiin kirjaaminen vie paljon aikaa. Sairaanhoidajat toimivat kotihoidossa usein tiimivastaavana ja se koetaan kuormittavana ja työmäärää lisäävänä. (Sairaanhoidajaliitto 2019b ja 2019c.)

Potilasturvallisuus on sairaanhoitajien mielestä paikoitellen vaarassa, mikä aiheuttaa heille eettistä kuormitusta. Monia turvallisuuteen liittyviä säädöksiä tai lakeja rikotaan yksiköissä resurssipulan vuoksi, eikä yksittäisten hoitajien tekemiin virheisiin puututa. Sairaanhoidajat ovat sitä mieltä, että alalle on tullut osaamattomampia hoitajia, mikä on johtanut lisääntyneisiin lääkitysvirheisiin. Myös potilastietojärjestelmien toimimattomuus on aiheuttanut tiedon katkoksia ja haittatapahtumia. Sairaanhoitajien mielestä hoitotyötä kehitetään lyhytnäköisesti säästöt etusijalla. Tämä on johtanut muun muassa sijaiskieltoihin ja avustavien tehtävien lisääntymiseen. Sairaanhoidajat peräänkuuluttavat oman osaamisensa huomioimista esimerkiksi työkiertoa tai henkilöstövajeen paikkaamista tehtäessä. Muutoin syntyy kokemus, että esimiestasolla ei ymmärretä hoitotyön vaativuutta, vaan oletetaan, että yksi hoitaja voi hallita kaikki hoitotyön erikoisalut. (Sairaanhoidajaliitto 2019b; 2020a; 2020b.)

Jaksamista heikentää myös se, että osa lääkärin tehtävistä on siirretty sairaanhoitajille. Toisaalta tämä koettiin positiiviseksi lisääntyneenä vastuuna ja osaamisen arvostuksena. Haasteena tehtävien siirroille oli puutteellinen perehdytys ja koulutus. Sairaanhoidajan työnkuvaan kuuluu moniammatillinen yhteistyö ja hoitotyön kokonaiskoordinointi. Esimerkkeinä tästä tehtävien siirroista ovat lääkehoidon tarkistaminen, tutkimustulosten seuranta ja niiden viestiminen eteenpäin sekä erilaisten todistusten kirjoittamisista huolehtiminen. Kaiken kaikkiaan sairaanhoidajan työn kokonaisvastuu on lisääntynyt lääkäripulan ja/tai vaihtuvien lääkäreiden vuoksi. Toisaalta kyselyn perusteella löytyi myös haasteita liian vähäisestä vastuusta. Joissain yksiköissä oltiin sitä mieltä, ettei sairaanhoitajien ammattitaitoon luoteta lääkäreiden taholta, vaan pienimmätkin päätökset täytyy varmistaa lääkäriltä. Hoitajien välistä työnjakoa pidettiin epätasa-arvoisena ja hierarkkisena. Tähän toivottiin muutosta johtamisen ja esimiestyön kautta. (Sairaanhoidajaliitto 2019b ja 2020a.)

Sairaanhoidajaksi opiskelevien käsitykset tulevasta työstä

Sairaanhoidajaliitto on tuottanut opiskelijakyselyn vuosina 2017 (n= 650) ja 2019 (n= 444). Tulosten perusteella tyytyväisyys alavalintaan on laskenut vuodesta 2017 vuoteen 2019. Vuonna 2017 vastanneista noin 75 % aikoo pysyä alalla, kun taas vuoden 2019 tulosten perustella 71 % vastaajista aikoo pysyä alalla. (Sairaanhoidajaliitto 2017b ja 2019d.)

Molemmissa kyselyissä alanvaihtoa kiihdyttävät työn vaatimuksiin nähden heikko tulotaso ja kokemus siitä, ettei työtä pysty tekemään niin hyvin kuin haluaisi. Tämä on johtanut työpaikoilla heikentyneeseen työilmapiiriin, joka myös osaltaan lisää tyytymättömyyttä alaa kohtaan. Sairaanhoidajaliiton 2019 kyselyssä peräti 39 % opiskelijoista oli kokenut harjoitteluissa epäasiallista kohtelua. 2019 kerätyssä aineistossa mainitaan lisäksi arvotuksen puute, alaa vähättelevä julkinen keskustelu, henkilöstöpula, heikot mahdollisuudet edetä uralla, joustamattomat työajat ja vuorotyö sekä hierarkia

ammattiryhmien välillä. (Sairaanhoitajaliitto 2017b ja 2019d.)

Lopuksi

Näiden edellä käsiteltyjen aineistojen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että sairaanhoitajat olivat olleet uupuneita jo ennen koronapandemiaa. Varsinkin työuraltaan nuoremmat sairaanhoitajat pohtivat vakavasti alan vaihtamista. Erityisesti työelämän, perheen ja vapaa-ajan yhteensovittaminen vuorotyötä tekevillä aiheuttaa haasteita. Kokemukset huonosta työvuorosuunnittelusta ja työvuorojen muutosten ennakoimattomuudesta ovat yleisiä.

Kotihoidon koetaan olevan erityisessä kriisissä hoitajapulan vuoksi. Työn digitalisoituminen koetaan vievän arvokasta aikaa pois asiakastyöstä. Hoitotyö kotihoidossa on muuttunut vaativammaksi, koska entistä heikommassa voinnissa olevia asiakkaita hoidetaan kotiolosuhteissa.

Sairaanhoitajat toivat esiin huolensa potilasturvallisuudesta, joka vaarantuu resurssipulan ja esimerkiksi tietojärjestelmien toimimattomuuden tai tietokatkojen seurauksena. Sairaanhoitajien mukaan työn vaativuus on lisääntynyt, mutta arvostus ei. Sairaanhoitajat altistuvat eettiselle kuormitukselle, koska työtä ei ole mahdollisuus tehdä niin hyvin kuin haluaisi.

Lähteet:

- Härmä M., Karhula K., Ropponen A., Koskinen A., Turunen J., Ojajärvi A., Vanttola P., Puttonen S., Hakola T., Oksanen T. ja Kivimäki M. 2019: Työaikojen muutosten ja kehittämiskäytäntöjen vaikutukset työhyvinvointiin, työturvallisuuteen ja työhön osallistumiseen. Tutkimushankkeen loppuraportti. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Sairaanhoitajaliitto 2015. Sairaanhoitajien työolobarometri 2014. Sairaanhoitajaliiton selvitys sosiaali- ja terveysalan vetovoimaisuudesta ja työhyvinvoinnista. Julkaistu 26.1.2015. Suomen sairaanhoitajaliitto ry. <https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/Sairaanhoitajien-ty%C3%B6olobarometri-2014.pdf>, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoitajaliitto 2017a. Sairaanhoitajien työolobarometri 2016. Sairaanhoitajaliiton selvitys sosiaali- ja terveysalan vetovoimaisuudesta ja työhyvinvoinnista. Julkaistu 30.1.2017. Suomen sairaanhoitajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/tyoolobarometri_2016.pdf, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoitajaliitto 2017b. Kysely sairaanhoitajaopiskelijoille 2017. Suomen sairaanhoitajaliitto ry. <https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/kysely-sairaanhoitajaopiskelijoille-2017.pdf>, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoitajaliitto 2019a. Sairaanhoitajien työolobarometri 2018. Sairaanhoitajaliiton selvitys sosiaali- ja terveysalan vetovoimaisuudesta ja työhyvinvoinnista. Julkaistu 29.1.2019. Suomen sairaanhoitajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/tyoolobarometri_2018_web-1.pdf, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoitajaliitto 2019b. Sairaanhoitajaliiton jaksamiskysely 2018, avoin kysymys keskeisimmistä eteenpäin vietävistä asioista. Julkaistu 27.9.2019. Suomen sairaanhoitajaliitto ry. <https://sairaanhoitajat.fi/wp->

[content/uploads/2020/02/Yhteenveto-JAKSAMISKYSELY-Avoin-kysymys_-Eteenp%C3%A4in-viet%C3%A4v%C3%A4t-asiat-2018.pdf](#), luettu 31.5.2021.

- Sairaanhoidajaliitto 2019c. Kotiin vietävän hoivan ja hoidon tilanne on kriisissä ja sairaanhoitajat ovat palamassa loppuun. Julkaistu 8.10.2019. Suomen sairaanhoidajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/01/kotihoito-ja-kotisairaanhoito-jaksamiskysely-2018-avoin-kysymys_8.10.19.pdf, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoidajaliitto 2019d. Kysely sairaanhoitajaopiskelijoille 2019 –tulokset. Suomen sairaanhoidajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/02/Opiskelijakyselyn-tulokset_2019.pdf, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoidajaliitto 2020a. Sovitut ja ei-sovitut tehtävänsiirrot lääkäreiltä sairaanhoitajille. Julkaistu 5.5.2020. Suomen sairaanhoidajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2021/01/5.5.2020-Teht%C3%A4v%C3%A4siirrot-l%C3%A4k%C3%A4reilt%C3%A4-sairaanhoitajille-__-jaksamiskysely-2018.pdf, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoidajaliitto 2020b. Sairaanhoidajaliiton jaksamiskysely sairaanhoitajille 2018, raportti osiosta potilasturvallisuus. Julkaistu 22.6.2020. Suomen sairaanhoidajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2020/09/19.2.2020-_Raportti-Potilasturvallisuus-nostona-sh-jaksamiskyselyst%C3%A4-2018_.pdf, luettu 31.5.2021.
- Sairaanhoidajaliitto 2021. Sairaanhoitajien työolobarometri 2020. Sairaanhoitajaliiton selvitys sosiaali- ja terveysalan vetovoimaisuudesta ja työhyvinvoinnista. Julkaistu 11.1.2021. Suomen sairaanhoidajaliitto ry. https://sairaanhoitajat.fi/wp-content/uploads/2021/03/TYO%CC%88LOBAROMETRI_2020_la%CC%88hdesivu_poistettu-netti-9.3.2021-uusiksi.pdf, luettu 31.5.2021.
- Työterveyslaitos: Työaikojen kuormittavuuden arviointi jaksotyössä. <https://www.ttl.fi/tyontekija/tyo aika/tyo aikojen-kuormittavuuden-arviointi/tyo aikojen-kuormittavuuden-arviointi-jaksotyossa/> Luettu 14.9.2021.

URN <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021101451100>

Sanna Pirinen

sanna.pirinen(at)laurea.fi

TtM, Sairaanhoitaja, hoitotyön lehtori, Laurea-ammattikorkeakoulu

Sanna Partamies

sanna.partamies(at)laurea.fi

TtM, Sairaanhoitaja, kehityspäällikkö, Laurea-ammattikorkeakoulu

hoitotyö

sairaanhoitajakoulutus

työhyvinvointi

vetovoima